

sti i prilike u kojima je živjela. Stoga je zbornik dragocjen znanstveni prinos vjerskoj povijesti Hrvatske i povijesti dominikanskog reda na hrvatskim povijesnim prostorima.

Zrinka Novak

Lisinski / Jelačić. Glazba, umjetnosti i politika: revolucije i restauracije u Europi i Hrvatskoj 1815. – 1860. Music, Arts and Politics: Revolutions and Restorations in Europe and Croatia, 1815–1860, ur. Stanislav Tuksar – Vjera Katalinić – Petra Babić – Sara Ries, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Odsjek za povijest hrvatske glazbe – Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2021., 940 str.

Zbornik od 47 radova s međunarodnoga znanstvenog skupa *Glazba, umjetnosti i politika: revolucije i restauracije u Europi i Hrvatskoj 1815. – 1860.*, organiziranom u povodu 200. obljetnice rođenja hrvatskog skladatelja Vatroslava Lisinskog i 160. obljetnice smrti hrvatskog bana, političara i vojskovođe Josipa Jelačića, objavljen je kao 23. broj u seriji *Muzikološki zbornici* u izdanju HAZU-a i Hrvatskoga muzikološkog društva.

Riječ je o izboru radova sa spomenutog skupa, čiji su autori domaći i inozemni stručnjaci različitih profila (muzikolozi, povjesničari, povjesničari umjetnosti, teatrolozi i povjesničari književnosti). Prilozi su objavljeni dijelom na engleskom a dijelom na hrvatskom jeziku, s time da svaki rad ima sažetak na drugom jeziku. Opći tematski okvir zbornika zadan je životom i djelom Vatroslava Lisinskog, društvenim i kulturološkim okolnostima u kojima je djelovao, njegovim suvremenicima te životom i djelom Josipa Jelačića i društveno-političkim odrednicama u Hrvatskoj i Habsburškoj Monarhiji od 1815. do 1860. godine. Tim okvirom obuhvaćeni su stilovi u europskoj glazbi između ranog i kasnog romantizma, književno stvaralaštvo svih vrsta u Hrvatskoj prije i u doba preporoda te u poslijeilirsko doba, doba revolucije i restauracije u srednjoj i zapadnoj Europi te utjecaj tih pojava na kulturne i umjetničke politike i institucije europskih država, drugi vidovi europske umjetnosti u razdobljima bidermajera, romantičkog historicizma i ranog realizma. Sadržaj ovoga opsežnoga multidisciplinarnog zbornika strukturiran je u nekoliko većih cjelina: *Plenarna izlaganja* (25–80), *Vatroslav Lisinski* (84–327), *Josip Jelačić* (331–464), *Glazba* (467–742), *Književnost, kazalište i kultura* (745–877), *Dodatci* (881–940).

Prvo plenarno izlaganje objavljeno u zborniku je izlaganje Vjere Katalinić pod naslovom *Vatroslav Lisinski i njegovi suvremenici u mreži glazbenih institucija* (25–44) u kojem autorica prikazuje Vatroslava Lisinskog i njegove zagrebačke suvremenike u različitim glazbenim institucijama tog vremena, kao i razvoj tih ustanova koje su omogućavale ali ponekad i kočile njihovo glazbeno djelovanje. Plenarno izlaganje Philipa Bohlmana *Johann Gottfried Herder, the Journey of Heroes, and the Age of Epic* (45–66) prikazuje jednog od najvećih intelektualaca kasnog prosvjetiteljstva Johanna Gottfrieda Herdera i njegov interes za ep kojim opisuje suverenitet antičkih i modernih država. Treće plenarno izlaganje objavljeno u zborniku autora Ludwiga Steindorffa pod naslovom *Empire and Nation – Croatia in the Context of Two Competing Concepts in Europe* (67–80) bavi se dvama konkurentskim idejama tijekom 19. stoljeća: carstvom i nacionalnim pokretima, promatrajući tu problematiku u kontekstu hrvatskih zemalja.

Cjelina *Vatroslav Lisinski* započinje radom Sanje Majer-Bobetko *Glazbenohistoriografske varijacije na temu Vatroslav Lisinski (83–95)* u kojem se analizira osam glazbenohistoriografskih monografskih izdanja, različita žanra posvećenih životu i djelu Vatroslava Lisinskog. Grafološkom i stilskom analizom te analizom orkestracije i strukture pjevačkih dionica Mladen Tarbuk u radu *Who Really Composed the Opera Love and Malice? (97–112)* analizira pitanje autorstva opere *Ljubav i zloba*. Marijana Kokanović Marković u radu *Vatroslav Lisinski u Novom Sadu 1847. godine (113–124)* na temelju novinskih publikacija analizira recepciju V. Lisinskog i njegova kvarteta tijekom gostovanja u Novom Sadu 1847. godine. Odnos umjetnosti i politike u životu Vatroslava Lisinskog prikazao je Stanislav Tuksar u radu *Lisinski – 1848 – Jelačić: Music, Arts and Politics in the Life of a Young Man as Artist (125–132)*. Rozina Palić Jelavić u radu *Porin i Nikola Šubić Zrinski – oris glazbene heroizacije naslovnih likova u operama V. Lisinskoga i I. Zajca u svjetlu romantičarskih i nacionalnih ideja 19. stoljeća (133–180)* analizira dvije ključne nacionalno-povijesne opere hrvatskog romantizma. Sara Ries na temelju opsežne korespondencije prikazala je stavove i razmišljanja Franje Kuhača o Vatroslavu Lisinskom u radu *Franjo Ksaver Kuhač (1834–1911) on Vatroslav Lisinski (181–193)*. Domagoj Marić u radu *Narativ o Vatroslavu Lisinskom o stotoj godišnjici rođenja – od Milana Ogrizovića (1919.) do Božidara Širole (1922.) (195–214)* obrađuje narativ koji je o V. Lisinskom prevladavao u vremenu oko stogodišnjice njegova rođenja na temelju dva teksta koja su o njemu izašla 1919. i 1922. godine. Rad *Kulturološko i kazališno u filmu Lisinski (1944.) Oktavijana Miletića (215–230)* Antonije Bogner Šaban bavi se pionirskim djelom u povijesti hrvatske kinematografije, filmom *Lisinski* autora Oktavijana Miletića, kao ideološkim produktom svog vremena. Fatima Hadžić u radu *Uloga glazbe u procesu hrvatske integracije u Bosni i Hercegovini (231–251)* u fazama prikazuje proces hrvatske nacionalne integracije na prostoru Bosne i Hercegovine počevši od sredine 19. stoljeća te analizira ulogu glazbe, odnosno glazbenih društava u tom procesu. Kristina Perkola na temelju istraživanja u Arhivu RTV Kosovo u radu *Hrvatski skladatelj Vatroslav Lisinski u albanskoj literaturi i na glazbenoj sceni Kosova (253–261)* prikazuje ulazak V. Lisinskog u glazbeni život Kosova. Nada Bezić u radu *Likovni prikazi Vatroslava Lisinskog (263–296)* predstavila je istraživanje na temelju 38 likovnih prikaza V. Lisinskog od 1850. do 2019. Analizom učestalosti imenovanja urbanih toponima imenom Vatroslava Lisinskog te dobivanjem šire slike o njihovoj funkciji u javnosti bavi se Ana Popović u radu *Vatroslav Lisinski in the Urban Toponymy of Towns in the Republic of Croatia (297–309)*. Veljko Lipovščak u radu *Skladbe Vatroslava Lisinskog na nosačima zvuka (311–327)* dao je pregled svih nosača zvuka sa skladbama V. Lisinskog od 1901. do najnovijih, uključujući sve faze razvoja tehnologije snimanja zvuka.

Cjelinu *Josip Jelačić* otvara pregledni rad o Josipu Jelačiću kao časniku i banu Anđelka Mijatovića *Josip Jelačić (1801. – 1859.), austrijsko-krajiški časnik i hrvatski ban (331–338)*. Petra Babić u radu *Jelačić's Background: Laval and Albert Nugent in the (Anti)-Revolutionary Events of the Year 1848 (339–365)* analizira uloge Lavala i Alberta Nugenta u Monarhiji i Hrvatskoj tijekom revolucionarne 1848. i njihove odnose s Josipom Jelačićem. Rad *To the Glory of Josip Jelačić: Occasional Poems in the Documentary Collection I of the Croatian History Museum (367–384)* Nikoline Šimunović bavi se prigodnim pjesmama posvećenima banu Jelačiću s društveno-političkog i kulturnog aspekta. Vlasta Švoger na temelju analize pisama i dnevnika u radu *Josip Jelačić i Andrija Torkvat Brlić: od privatnih druženja do bliske političke suradnje (385–401)* opisuje bliski odnos bana Jelačića i Andrije Torkvata Brlića. Rad *Josip Jelačić's Acquisition of Objets d'Art (Examples from the Collection of Paintings of the Croatian History Museum) (403–419)* Marine Bregovac Pisk bavi se umjetninama koje je Jelačić nabavio od renomiranih bečkih umjetnika za

svoj novi dom u Novim Dvorima kod Zaprešića. Irena Kraševac u radu *Spomenik čini grad: ban Josip Jelačić i njegov spomenik u Zagrebu* (421–432) bavi se značenjem spomenika banu Jelačiću na glavnom zagrebačkom trgu postavljenom 1866. austrijskog kipara A. D. Fernkorna. Rad Mislava Barića *Forming the National Guard and the Attempt at Organizing a Croatian National Army* (435–450) bavi se vojnim reformama iz vremena Josipa Jelačića, kao temelja stvaranja narodne vojske. Branko Ostajmer na temelju izvora i literature u radu *For Hungarians as a Punishment, for Croats as a Reward: Similarities and Differences of Croatian and Hungarian Views of the Revolutions of 1848–49 and the Era of Neoabsolutism* (451–464) analizira do danas prihvaćene ocjene o istoj mjeri koju su Habsburgovci nakon revolucije primijenili na buntovne Mađare i lojalne Hrvate te doživljaj (neo)apsolutizma od strane političkih elita.

Više radova u cjelini *Glazba* bavi se nacionalnim glazbenim pojavama i fenomenima tijekom 19. stoljeća: u Španjolskoj [Gloria A. Rodríguez-Lorenzo, *Melchor Gomis and the National Militia's Wind Band: Rafael de Riego's Hymn as Spanish National Anthem* (467–479)]; Francisco J. Giménez-Rodríguez, *Music Tales of the Alhambra (1832–1855): Revolutions and Restorations in Spanish Salons* (593–605)], u Poljskoj [Ryszard Daniel Golianek, *Resonance of the November Uprising (1830–1831) in Polish and Foreign Musical Output* (481–489)], u Češkoj [Viktor Velek, *1848: Music, Master Jan Hus and Hussitism* (517–550)], u Austriji [Alexander Wilfing, *Aesthetics, Education, Liberalism: Eduard Hanslick's Vom Musikalisch-Schönen (1854) and Its Socio-Political Contexts* (565–578)], u Italiji [Federico Gon, *Irredentism and Patriotism for All Seasons: La Marinella by Giuseppe Sinico (Trieste, 1854)* (579–592)]; William A. Everett – Lynda Payne, *Rescuing Quacks, Revolutionizing Operatic Norms, and Restoring Courtly Love through Donizetti and Romani's L'elisir d'amore (1832)* (491–499)], u Engleskoj [Harry White, *"Those Unheard": English Poetry and the (Very) Late Arrival of British Musical Romanticism (731–742)*], u Sloveniji [Maruša Zupančič, *Impact of Foreign-born Musicians on Ljubljana's Musical Life until 1860* (643–677)], u Mađarskoj [Rudolf Gusztin, *Choral Movement and Nationalism in Nineteenth-Century Hungary* (695–712)] i u Brazilu [Tiago de Oliveira Pinto, *Chiquinha Gonzaga and the Rise of Brazilian National Music around 1900* (713–730)]. Lili Veronika Békéssy u radu *Military Bands as Symbols in Pest-Buda in 1850s* (553–563) bavi se višestrukom simbolikom vojnih orkestara sredinom 19. stoljeća, dok je sličnu tematiku obradio i Tomáš Slavický u radu *Josef Saverthal's Reisebericht as a Testimony to the Conditions and Functions of Military Bands in Hungary and Austria before 1848* (501–515), baveći se funkcioniranjem vojnih sastava do sredine 19. stoljeća u multinacionalnoj državi. Radovi Ivane Tomić Ferić *The Strongholds of Musical Life in Split in the Pre-Revival Period (1815–1860)* (607–641) i Marije Benić Zovko, *Institucionalizacija glazbenog obrazovanja u Zagrebu. Začetci glazbenoga obrazovnog sustava (679–693)* tematiziraju glazbeni život u Splitu i glazbeno obrazovanje u Zagrebu u 19. stoljeću.

Prvi rad u cjelini *Književnost, kazalište i kultura* pod nazivom *Hrvatska glazba i književnost u razdoblju romantizma (745–756)* autorice Koraljke Kos bavi se vezom hrvatske vokalne glazbe i hrvatske književnosti od 1815. do 1860. Nekoliko radova u ovoj cjelini posvećeno je ključnim institucionalnim točkama kulturnog života Zagreba sredinom 19. stoljeća [Viki Jakaša Borić, *Staro kazalište na Trgu sv. Marka u Zagrebu – kontekst i utjecaji (757–772)*]; Snješka Knežević, *Mjesta rada i druženja Iliraca: od Streljana i Dvorane do Kipnoga trga (773–789)*]; Arijana Kolak Bošnjak, *Cultural Institutions as a Platform for Political Activities: Casinos and Reading Rooms in Civil Croatia during the 1840s (791–801)*]. Viktorija Franić Tomić u radu *Utjecaj Petra Kanavelića (1637. – 1719.) i Antuna Gledevića (1656. – 1728.) na dramski opus Dimitrija Demetra (803–813)* bavi se povijesnim i dramaturškim okvirom u okviru kojeg je nastao centralni dramski opus

Dimitrije Demetra. U radu *Zadarski skladatelj Giovanni Salghetti-Drioli (1814. – 1868.). Kulturno-društveni poticaji stvaranja glazbenog opusa (815–839)* Katica Burić Čenan prikazala je središnju figuru zadarskoga glazbenog života sredinom 19. stoljeća kroz prizmu njegovih odnosa s utjecajnim domaćim i inozemnim ličnostima njegova vremena. Ivana Mance bavi se slikaricama iz prvoga nacionalnoga umjetničkog leksikona kod Južnih Slavena u radu *Slikarice u Slovníku umjetnikah jugoslavenskih (1858. – 1860.) Ivana Kukuljevića Sakcinskog (841–860)*. Lana Šehović Pačuka u radu *Tragom ilirskog pokreta u BiH: osvrt na djelatnost pjevačkih kulturno-prosvjetnih društava (863–878)* analizirala je djelatnost pjevačkih kulturno-umjetničkih društava kroz prizmu hrvatskoga nacionalnog preporoda u Bosni i Hercegovini.

Opremljen slikovnim prilozima, notnim primjerima, tablicama te kazalom imena, zaključno možemo reći da je zbornik *Lisinski / Jelačić* ispunio cilj: dovođenje u korelaciju glazbe i drugih vidova umjetnosti i kulture, a u kontekstu društveno-političkih okolnosti u kojima su se razvijali, u turbulentnom revolucionarnom vremenu sredine 19. stoljeća. Širokom lepezom tema i znanstveno kvalitetnim prilozima, ovaj sadržajno bogati zbornik zasigurno će naći svoju publiku u širokim krugovima čitatelja.

Tihana Luetić

1918. – 2018. Povijesni prijepori i Hrvatska danas. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa, ur. Vlatka Vukelić – Mijo Beljo – Vlatko Smiljanić, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb 2020., 312 str.

Stogodišnjica obilježavanja Prvoga svjetskog rata označila je na globalnoj razini niz znanstvenih, kulturnih i memorijalnih manifestacija. Od 2014. do 2018. godine Prvi svjetski rat je zbilja bio u fokusu. Posebice se to odrazilo u historiografijama u kojima je tema Prvoga svjetskog rata dugo vremena bila po strani, kao što je slučaj i s hrvatskom historiografijom. Bila je to idealna prilika za sagledavanje i ocjenu dotadašnjih istraživanja i rezultata, kao i postavljanje novih tema i istraživačkih projekata. Tema Prvoga svjetskog rata je privukla niz povjesničara raznih generacija. O tom koliko će se tema Prvog svjetskog rata uspješno zadržati u historiografijama i nakon što je završilo obilježavanje stogodišnjice, može se sagledati kroz postojanje budućih projekata i publikacija.

U sklopu obilježavanja stogodišnjice na Fakultetu hrvatskih studija u organizaciji Odsjeka za povijest održan je znanstveni skup *1918. – 2018. Povijesni prijepori i Hrvatska danas*. Temu i naziv skupa je simbolički predstavio i datum održavanja – 29. listopada 2018. – odnosno točno sto godina od odluke Hrvatskog sabora o raskidu svih državnopravnih veza s Austro-Ugarskom. Sam znanstveni skup, kao i ovaj zbornik radova, bio je usmjeren na godinu 1918. i za Hrvatsku posljedice raspada Monarhije te ulaska u novu državnu zajednicu, Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca (nakon kratkotrajne Države SHS). Urednici zbornika radova su Vlatka Vukelić, Mijo Beljo i Vlatko Smiljanić, a izdavač je Fakultet hrvatskih studija. Zbornik radova se sastoji od sedam izvornih znanstvenih radova, dva pregledna rada, stručnog rada i izlaganja sa skupa. Na kraju se nalazi kronologija znanstvenog skupa.

Hrvatska politička realnost nakon završetka Prvoga svjetskog rata i državna zajednica s Kraljevinom Srbijom bila je moguća i zbog ranijeg postojanja ideje o zajednici Južnih Slavena.